

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

ХАДЖИНОВА ІЛІІ ВАСИЛЬОВИЧА

на дисертаційну роботу

Чухнія Олега Юрійовича

на тему:

**«Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів
глобального гео економічного простору»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

**Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

У ХХІ ст. світова економіка переживає глибинні просторові трансформації під впливом інтенсивної урбанізації. Традиційні моделі регіонального розвитку стрімко втрачають ефективність, натомість формується новий тип децентралізованих мережових утворень – урбаністичні архіпелаги, які об'єднують групи взаємопов'язаних міст і стають ключовими осередками глобальної конкуренції. Такі мережові «архіпелаги» міст, інтегровані транспортною інфраструктурою, економічними зв'язками, інноваціями та цифровими технологіями, здатні діяти як єдина система, забезпечуючи підвищену стійкість в умовах глобальної нестабільності. З огляду на цифрову трансформацію та кліматичні виклики, така тема набуває особливої актуальності: урбаністичні архіпелаги демонструють найвищу адаптивність, ефективність використання ресурсів та спроможність до швидкої модернізації у сучасних умовах.

Тема дисертаційної роботи «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального гео економічного простору» є надзвичайно своєчасною і відповідає нагальним потребам як світової наукової спільноти, так і практики розвитку України. Зокрема, дослідження безпосередньо пов'язане з проблемою післявоєнної відбудови України та її інтеграції у глобальний економічний простір. Відповідність теми стратегічним науковим пріоритетам підтверджується тим, що дисертаційну роботу виконано в рамках

фундаментального наукового дослідження Західноукраїнського національного університету «Концепція відбудови та зеленої реконструкції України» (державний реєстраційний №0124U000003) та кафедральної НДР «Геоекономічні детермінанти повоєнного розвитку України у глобальному просторі» (2023-2025 рр.). Таким чином, тема дисертації тісно узгоджується з актуальними науковими програмами і планами, має значущість для національних пріоритетів розвитку. Її актуальність не викликає сумнівів, адже урбаністичні архіпелаги можуть стати інноваційною основою підвищення стійкості та конкурентоспроможності регіонів України в умовах глобалізації та післявоєнної відбудови.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Дисертація Чухнія О. Ю. характеризується високим ступенем наукової обґрунтованості отриманих результатів. Автором проведено комплексне теоретико-методологічне дослідження: ґрунтовно проаналізовано еволюцію наукових підходів до урбанізації, агломерацій та мегаполісів, на основі чого сформовано власну концептуальну базу для вивчення урбаністичних архіпелagів. Теоретичні положення підкріплені широкою науковою базою – дисертант опрацював 393 наукові джерела, що свідчить про всебічний огляд вітчизняних і зарубіжних дослідження.

Висновки і рекомендації дисертації належним чином підтверджені кількісним та якісним аналізом. У роботі застосовано сучасний інструментарій економіко-статистичного аналізу: зокрема, використовувалися методи кластерного, факторного, регресійного та дискримінантного аналізів для виявлення ключових соціально-економічних та інтеграційних чинників успішності урбаністичних архіпелagів. Така багатостороння методологія забезпечує достовірність отриманих наукових положень. Крім того, автор розробив оригінальний композитний Індекс архіпелagізаційного потенціалу міст, який інтегрує показники економічної спроможності, конкурентоспроможності, інноваційної активності, бізнес-середовища та мобільності трудових ресурсів.

Запропонований індекс пройшов емпіричну перевірку та став інструментом кількісної оцінки готовності міст до інтеграції у мережеві кластери. Це свідчить про глибоку обґрунтованість рекомендацій – вони спираються на результати розрахунків та статистичного моделювання, а не лише на якісні припущення.

Емпірична база дослідження також заслуговує на високу оцінку. Дисертант здійснив порівняльний аналіз провідних урбаністичних архіпелагів світу (Європи, Північної Америки, Азії), що дозволило узагальнити найкращі практики та переконливо обґрунтувати висновки про фактори їх глобальної конкурентоспроможності. Результати цього аналізу (наприклад, висновки про визначальну роль інституційного врядування, транспортної інтеграції, масштабів інноваційних проєктів і рівня цифровізації) стали основою для практичних рекомендацій щодо розвитку українських урбаністичних архіпелагів. Таким чином, усі наукові положення дисертації є добре аргументованими: вони підкріплені або теоретично (через аналіз теорій і концепцій), або емпірично (через статистичні розрахунки, моделі, конкретні приклади світового досвіду). Це забезпечує високий рівень достовірності зроблених у роботі висновків і рекомендацій.

Наукова новизна положень і результатів, одержаних здобувачем

Представлене наукове дослідження містить значний пласт оригінальних наукових результатів, які визначають його наукову новизну. Основними новими положеннями, отриманими особисто здобувачем і винесеними на захист, є такі:

- розроблено і обґрунтовано комплексну модель формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерних структур у глобальному геоекономічному просторі (с. 65). Автор поглибив теоретичне розуміння цих утворень як децентралізованих мереж, що генерують синергетичний ефект, підвищують конкурентоспроможність регіонів та забезпечують стійку інтеграцію у міжнародні економічні мережі. Іншими словами, вперше міські мережі – «архіпелаги» осмислені як цілісна форма просторової економічної організації зі своїми властивостями і перевагами (с. 40-41);

- вперше запропоновано нову парадигму післявоєнної поліцентричної модернізації України – через створення національної мережі взаємопов'язаних урбаністичних архіпелагів (с. 151; 153-157; 162). Здобувач обґрунтував, що така мережа може стати каркасом економічного відродження країни, дозволяючи реалізувати селективний трансфер передового досвіду швидкої урбанізації (на прикладі Китаю) із його адаптацією до європейських стандартів сталого та інклюзивного розвитку (с. 144). Конкретизовано, що Київський урбаністичний архіпелаг визначено як пілотний прототип національної мережі мегарегіонального розвитку, який здатний продемонструвати дієвість запропонованої моделі на практиці (с. 164-165; 177-178);

- систематизовано та поглиблено наукові уявлення про урбанізаційні процеси: доведено еволюцію мегаполісів від традиційних центрів концентрації економічної активності до структурних елементів урбаністичних архіпелагів. Автором показано, що сучасні мегаполіси перестають існувати ізольовано і все більше функціонують у складі більших мережових систем. Це нове бачення розвитку міських агломерацій у контексті глобалізації (с. 44; 52);

- виявлено ключові чинники успішності урбаністичних архіпелагів на основі порівняльного аналізу передового міжнародного досвіду. Зокрема, науково доведено, що вирішальну роль у ефективному функціонуванні таких мегарегіональних кластерів відіграють: якісне інституційне врядування, інтегрований транспортний каркас, масштабні інноваційні проекти та високий рівень цифровізації економіки (с. 107-114). Ці результати суттєво доповнюють теорію міжнародної конкурентоспроможності регіонів, акцентуючи увагу на специфічних характеристиках мережових урбаністичних утворень;

- удосконалено методичний апарат аналізу урбаністичних систем, що дало змогу здійснити комплексне кількісне оцінювання процесів формування та функціонування урбаністичних архіпелагів. Здобувачем адаптовано й апробовано сукупність економіко-математичних методів (кластерний, факторний, регресійний та дискримінантний аналізи), на основі яких ідентифіковано закономірності розвитку мережових урбаністичних утворень та

визначено їхні інтеграційні й конкурентні характеристики. Особливу наукову цінність становить розроблений інтегральний Індекс архіпелагізаційного потенціалу, який забезпечує багатовимірне оцінювання готовності міст до інтеграції у кластерні мережі та розширює інструментарій прикладних досліджень просторового розвитку (с. 157–161);

- розроблено та науково обґрунтовано прикладні концептуальні рішення щодо формування урбаністичних архіпелагів в Україні у післявоєнний період. На основі результатів теоретичного та емпіричного аналізу запропоновано концептуальну модель національної мережі урбаністичних архіпелагів, що ґрунтується на принципах мережевої взаємодії, поліцентричності, сталого розвитку та узгодженості з європейськими нормами урбаністики. Подальшу конкретизацію отримано у моделі Київського урбаністичного архіпелагу як першого прикладного кейсу, у межах якого обґрунтовано роль маятникової міграції, транспортно-логістичних коридорів та інноваційної інфраструктури у формуванні мегарегіонального розвитку. Запропоновані рішення формують методологічну основу для оновлення стратегій регіонального розвитку України та поглиблюють сучасні підходи до просторового планування (с. 151; 162; 164–178; 180).

Таким чином, наукова новизна дисертації О. Ю. Чухнія є вагомою і багатогранною. Вона охоплює концептуальні положення (нові підходи до розуміння урбаністичних архіпелагів), методичні розробки (комплексний аналіз формування урбаністичних архіпелагів у ХХІ ст. як динамічних мережевих структур глобального гео економічного простору); методику оцінки формування урбаністичних архіпелагів у глобальному гео економічному просторі (регресійний та факторний аналіз складових Індексу майбутнього для провідних міст світу); кластерний аналіз розвитку міст основних урбаністичних архіпелагів Китаю та регіональних центрів поза ними на основі комплексного набору показників; канонічну дискримінантну модель оцінки рівня готовності міст до формування урбаністичних архіпелагів; композитний індекс архіпелагізаційного потенціалу; модель Київського урбаністичного архіпелагу як прототипу

поліцентричної просторової організації Центральної України); і прикладні рекомендації для України. Сукупність отриманих результатів свідчить про помітний внесок здобувача у розвиток науки міжнародних економічних відносин та регіоналізації.

Достовірність дослідження та повнота відображення висновків у публікаціях

Достовірність результатів дисертаційної роботи не викликає заперечень. Як зазначалося, методологія дослідження є надійною і комплексною, а фактична база – репрезентативною. Автор опрацював значний масив статистичних даних та аналітичних матеріалів щодо розвитку міст і мегарегіонів у різних частинах світу (Chinese Cities of Opportunities 2024, The Cities of the Future Index, Innovation Cities Index (2thinknow, 2023), Global Startup Ecosystem Index 2025, Global Cities Index, Smart City Index 2025 тощо). Використані дані походять з надійних джерел (міжнародні бази ООН, ОЕСР, McKinsey Global Institute, Світового банку; офіційна статистика: Statista, Brookings Institution, PwC, Всесвітнього економічного форуму, статистичні служби Китаю, Японії, США, ЄС; міські та регіональні звіти: Greater Bay Area Development Report, US Northeast Corridor Regional Plans, EU TEN-T Reports тощо), що підвищує довіру до зроблених узагальнень. Результати, отримані за допомогою різних методів (кластерного та дискримінантного аналізів, регресії, тощо), взаємно підтверджені, що свідчить про внутрішню узгодженість висновків дисертації.

Важливо підкреслити, що автор не обмежився теоретичними розробками – усі ключові положення перевірено практично. Наприклад, рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності урбаністичних архіпелагів були співставлені з реальними даними провідних мегарегіонів, а розрахований індекс архіпелагізаційного потенціалу апробований на показниках українських міст. Такий підхід забезпечує високу надійність отриманих наукових результатів.

Ступінь апробації результатів дослідження є достатньо репрезентативним. Основні висновки і пропозиції дисертації повною мірою відображені в опублікованих наукових працях автора. Здобувач оприлюднив матеріали дослідження в 23 публікаціях, серед яких 1 стаття у виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 7 статей – у фахових наукових журналах України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 1 розділ у колективній монографії, а також 13 публікацій апробаційного характеру (матеріали конференцій тощо). Така кількість і географія публікацій свідчить про те, що результати дисертації пройшли належне рецензування на національному і міжнародному рівнях. Зокрема, відзначимо, що основні ідеї роботи були представлені на міжнародних наукових конференціях (у тому числі за межами України), що дозволило отримати схвальні відгуки та конструктивні зауваження від широкого кола науковців. Це є додатковим підтвердженням достовірності та наукової цінності дослідження.

Отже, зміст дисертації повністю відповідає темі, а всі сформульовані здобувачем положення, висновки і рекомендації знайшли своє відображення в його публікаціях. Це свідчить про добросовісність автора щодо впровадження наукових результатів у обіг та завершеність дисертаційної роботи.

Практичне значення результатів дослідження

Дисертаційна робота має виразну прикладну спрямованість і значне практичне значення. Отримані результати можуть бути безпосередньо використані при формуванні стратегій просторового розвитку України в умовах післявоєнного відновлення. Зокрема, запропонована концепція мережі урбаністичних архіпелагів є актуальною для розробки державної регіональної політики, програм децентралізації та євроінтеграційних проєктів. Рекомендації дисертанта спрямовані на посилення регіональної конкурентоспроможності, диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, залучення інвестицій та інтеграцію українських міських кластерів у глобальні економічні мережі. Таким

чином, робота пропонує конкретний інструментарій та ідеї для економічного зростання країни.

Важливо відзначити, що результати дослідження вже знайшли практичне застосування. Так, окремі теоретичні положення та рекомендації дисертації були враховані на державному рівні – зокрема, у діяльності Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва. Це свідчить, що напрацювання здобувача можуть слугувати основою для розробки політики транскордонного співробітництва, просторового планування і економічної дипломатії (довідка № 82д9/4-2025178305 від 31.07.2025).

Дисертаційна робота пройшла апробацію і на регіональному рівні. Автором запропоновано нові вектори формування мережових урбаністичних кластерів, розвитку міжмуніципального співробітництва, стимулювання локальних інноваційних екосистем та посилення економічної самодостатності територіальних громад, що були враховані при підготовці аналітичних матеріалів і методичних рекомендацій для муніципалітетів у рамках стратегічного планування регіонального розвитку. Результати дослідження використовуються при формуванні локальних стратегій розвитку великих і середніх міст, а також при розробці механізмів залучення інвестицій та побудови ефективної моделі багаторівневого управління (Івано-Франківське регіональне відділення Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (довідка № 76/2025 від 23.06.2025).

Основні положення та висновки дисертації були враховані під час підготовки стратегічних документів міста Тернополя, зокрема у контексті розвитку інноваційно-промислових зон, просторової інтеграції ключових інфраструктурних вузлів та активізації міжмуніципального партнерства. Практичні рекомендації дослідження знайшли застосування при формуванні нової редакції Стратегії розвитку Тернопільської міської територіальної громади (Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, довідка № 45/2 від 09.06.2025). Крім того, результати дисертації впроваджено в навчальний процес підготовки фахівців з міжнародних економічних відносин у

Західноукраїнському національному університеті: матеріали дослідження використовуються у викладанні ряду дисциплін («Міжнародне середовище та бізнес процеси», «Інвестиційний менеджмент», «Проектний менеджмент»; «Цифрова глобальна економіка», «Інноваційні технології в менеджменті) для ілюстрації сучасних тенденцій урбанізації та інноваційного та регіонального розвитку (довідка № 126-31/1891 від 02.09.2025).

Отже, практична цінність роботи є достатньо вагомою. Напрацювання здобувача мають значення для державних інституцій, місцевого самоврядування, освітньої сфери. Використання рекомендацій дисертаційної роботи сприятиме підвищенню національної резильєнтності, зменшенню просторових диспропорцій та інтеграції України у глобальний економічний простір. Це особливо актуально в контексті післявоєнної відбудови, де потрібні інноваційні підходи до просторового планування країни.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень у системі «StrikePlagiarism». За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Чухнія Олега Юрійовича на тему: «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору» відповідає принципам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Дисертаційна робота О. Ю. Чухнія виконана на високому науковому рівні. Водночас є декілька моментів, що можуть стати предметом наукової дискусії або потребують додаткового пояснення. Висловлюючи ці зауваження, вартує наголосити, що вони не зменшують загальної цінності проведеної роботи, а покликані стимулювати фахову полеміку та подальші дослідження. Основні дискусійні питання до автора такі:

1) у дисертаційній роботі окреслений концепт «урбаністичного архіпелагу», який є відносно новим у науковій царині, поряд із вже відомими формами просторової організації, такими як мегалополіс, агломерація чи мегарегіон (с. 25; 39). Водночас автор нечітко уточнив принципову відмінність урбаністичного архіпелагу від зазначених понять, що ускладнювати їхнє чітке розмежування. Уточнення цього поняття сприяло б поглибленню розуміння концептуальних засад проведеного дослідження;

2) у підрозділі 3.1. «Концепція інтегративного трансферу китайської моделі швидкої урбанізації Китаю для повоєнного відновлення України», значна увага приділена досвіду Китаю щодо швидкого формування урбаністичних архіпелагів, і запропоновано його селективну імплементацію в Україні. Проте існують суттєві економічні відмінності в умовах між Китаєм та Україною (масштаб економіки, роль держави, демографічні ресурси тощо), що потребує виокремлення потенційних обмежень та ризиків, що пов'язані із адаптацією цього досвіду (с. 126-143);

3) запропонований композитний Індекс архіпелагізаційного потенціалу (ІАП) (с. 157-161) є прикладним для кількісної оцінки готовності міст до інтеграції в урбаністичні архіпелаги. Водночас у дисертації недостатньо висвітлено методику визначення вагових коефіцієнтів для інтеграції окремих показників в єдиний індекс;

4) у роботі аргументовано висвітлено перспективи формування мережі урбаністичних архіпелагів в Україні, зокрема запропонована концепція Київського архіпелагу (с. 164-181). Водночас реалізація цієї моделі потребує узгоджених дій широкого кола стейкхолдерів та супроводжується низкою потенційних труднощів (інституційні бар'єри, конкуренція між містами, обмеженість фінансових і управлінських ресурсів), недостатньо пояснюється можливість їх мінімізації в умовах українських реалій.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і жодним чином не применшують наукову і практичну цінність одержаних результатів.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам**МОН України**

Дисертація Чухнія Олега Юрійовича є завершеною оригінальною науковою працею, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору та розробці науково-практичних положень щодо формування і розвитку урбаністичних архіпелагів у процесі повоєнної відбудови України.

В цілому, дисертаційна робота Чухнія Олега Юрійовича на тему «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору» за змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю наукових положень та рекомендацій відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Чухній Олег Юрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
ректор Донецького національного
університету імені Василя Стуса**

Ілля ХАДЖИНОВ